

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Елка Димитрова Дограмаджиева,
СУ „Св. Климент Охридски“, Геолого-географски факултет,
катедра „География на туризма“, научно направление 3.9. „Туризм“
(териториални изследвания на туризма)

Относно: Конкурс за заемане на академична длъжност “доцент” по научно направление 4.4. Науки за Земята (География на туризма и рекреацията) обявен в ДВ бр. 100 / 16. 12. 2022 г.

Становището е изготвено на основание на Заповед № РД 38–79 / 09.02.2023 г. на ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Решение № 2 / 31.01.2023 на Факултетния съвет на ГГФ и решение на заседанието на научното жури от 24.02.2023 г. То е съобразено с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за неговото приложение (ППЗРАСРБ), както и с Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Данни за конкурса

Конкурсът за заемане на академична длъжност “доцент” по научно направление 4.4. Науки за Земята (География на туризма и рекреацията) е обявен от Софийски университет „Св. Климент Охридски” в ДВ бр. 100 / 16. 12. 2022 г. Документи за конкурса е подал един кандидат – гл. ас. д-р Раденка Костадинова Митова. При прегледа на документите е установено, че са спазени изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение, както и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Професионална справка за кандидата

Раденка Митова има две магистърски степени от СУ „Св. Климент Охридски“ – по „Физическа география, ландшафтознание и опазване на природната среда“ (1999) и по „Културен туризъм“ (2012). През 2017 г. е придобила образователната и научна степен „доктор“ по научно направление 4.4. Науки за Земята (География на рекреацията и туризма) с дисертационен труд на тема „Концепция за устойчиво развитие на туризма на Витоша“.

От м. октомври 2017 г. до момента д-р Митова работи на основен трудов договор като главен асистент в катедра „География на туризма“ към ГГФ на СУ. Преподавателската ѝ дейност включва задължителни и избираеми дисциплини в четири бакалавърски и три магистърски програми на ГГФ (някои съвместни с други факултети на СУ). С най-голяма тежест в учебната ѝ натовареност са самостоятелните лекционни курсове по „Въведение в туризма“ и „География на туризма“, но тя води и отделни модули от лекции и упражнения в дисциплините „Устойчиво развитие на туризма – стандарти и сертификация“ и „Методи на научното изследване в туризма“. Преди да се насочи към академична кариера, Раденка Митова е натрупала дългогодишен преподавателски опит

в средното училище (2003-2015) по предмета „География и икономика“, както и по различни профилиращи предмети в Технологичен профил „Туризм“.

Успоредно с преподавателската дейност, в периода 2019-2021 г. д-р Митова е била изследовател от второ ниво (R2) по националната програма „Млади учени и постдокторанти“ и е работила по още два големи изследователски проекта - ННП „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“ и „Изграждане и развитие на Център за върхови постижения Наследство БГ“. Тя е участвала и в два вътрешноуниверситетски изследователски проекта (2019 и 2020 г.), както и в два международни научно-приложни проекта (2020-2021). Освен това членува в Recreation Ecology Research Network (RERN) – международна мрежа на рекреационните еколози и други учени, с интереси в изследванията и управлението на негативните екологични въздействия на посетителите в природни територии.

Кандидатът има добри познания и развити технически умения за работа със специализирани програми за обработка, анализ и визуализация на данни (QGIS, Excel, SPSS) и владее английски и руски езици на ниво, позволяващо активно ползване на чуждестранна научна литература.

Анализ на научноизследователската дейност на кандидата

Гл. ас. д-р Раденка Митова участва в конкурса с 24 от общо 32 научни публикации, като са изключени тези за придобиване на докторска степен и представените в конкурса за главен асистент, авторефератът на дисертационния труд, няколко публикувани абстракта и един технически доклад. Представените публикации покриват минималните национални изисквания в нормативната уредба за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 4.4. Науки за Земята, както следва:

- Показател В.3.: част от колективна монография с личен принос на кандидата от 120 страници (съгласно разделителен протокол), което покрива законовото изискване за реабилитационен труд.
- Показател Г.6.: самостоятелна книга въз основа на защитен дисертационен труд.
- Показател Г.7.: три публикации в реферирани / индексирани в Scopus / WoS издания, в т.ч. 1 самостоятелна, 1 в която кандидатът е първи автор и 1 в която е пети автор. Тук следва да се отбележи, че след изтичане срока на конкурса, още две публикации (от международната конференция Geobalkanica) са реферирани в WoS. Освен това, съгласно актуалните изисквания на НАЦИД, към групата публикации по показател Г.7. би следвало да се добавят още три статии индексирани в EBSCO (публикувани в Journal of the Bulgarian Geographical Society), които обаче са отнесени от кандидата към показател Г.8. със съответния по-малък брой точки.
- Показател Г.8.: подадени са 16 публикации в нереперирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томове, половината от които са на английски език, а три са студии с обем над 20 страници. От публикациите в тази група 4 са самостоятелни, в 1 кандидатът е първи автор, в 4 е втори автор и в останалите 7 случая е по-назад в подредбата на авторите. Както беше отбелязано по-горе, към момента на изготвяне на становището пет от публикациите в тази група отговарят на показател Г.7. (издания, реферирани / индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация), т.е. би следвало да им се присъди по-голям брой точки от посочените в документите за конкурса. Разликата в броя на точките обаче не би била значителна, поради големия брой съавтори на тези публикации.

- Показател Г.9.: три глави от колективни монографии – всички в съавторство, едната от които на английски език. Кандидатът е втори автор в една и трети автор в останалите две.

Представените за участие в конкурса публикации на д-р Митова са удачно групирани в три тематични направления: 1) Рекреационна екология и устойчиво управление на туризма и рекреацията в защитени природни територии; 2) Туризм, основан на българското природно и културно наследство и 3) Градски туризм. Тъй като съм съавтор във всички пет публикации от третото тематично направление, считам за редно да ги изключа от по-нататъшния анализ на научно-изследователската дейност на кандидата.

Сред научните приноси на д-р Митова по мое мнение най-силно се открояват тези в направлението *„Рекреационна екология и устойчиво управление на туризма и рекреацията в защитени природни територии“* (6 публикации, всички самостоятелни). Усилената ѝ работа в тази насока датира още от времето на дисертационния ѝ труд, което намира естествено изражение в предложената цялостна концепция за устойчиво развитие на туризма в дестинация Витоша, включваща и пространствен модел (зониране) за управление на туризма съобразно екологичната поемна способност на природните комплекси, операционализиран в ГИС среда (Г.6.1; Г.8.1). Интерес представлява детайлният анализ на настанителния сектор на Витоша (Г.6.1; Г.8.2), където се изтъква, че главни локализационни фактори за легловата база са близостта до центъра на София в съчетание с благоприятната екологична обстановка, но не и защитената територия като фундаментален туристически ресурс. В тази връзка се оспорват предвижданията за пълно възстановяване и разширяване на легловата база в рамките на природния парк и се обръща внимание върху опасността от спекулиране с курортния статут на територията при бъдеща актуализация на Плана за управление на ПП „Витоша“.

Научните интереси на кандидата в тематичното направление през последните години са насочени и към друга защитена територия – НП „Рила“. Там също са проведени задълбочени изследвания, които се явяват пионерни за България в областта на оценката на негативните екологични въздействия от посетителския поток (Г.7.2; Г.8.11; Г.8.16) Специален обект на изследване е районът на Седемте рилски езера, което пряко кореспондира с нуждата от сериозен научен подход не само в академичните изследвания, но и при решаването на наболели обществени проблеми.

Най-голям брой публикации от представените за конкурса (13) попадат в тематичното направление *„Туризм, основан на българското природно и културно наследство“*. В авторската справка за приносите това направление е разделено на две подгрупи, съответно с фокус върху *културното наследство* (8 публикации - всички в съавторство) и *природното наследство* (5 публикации - всички в съавторство).

По отношение на *туризма, основан на културното наследство*, са изведени следните приноси, представени тук накратко:

- 1) Разработена типология на туристическите атракции, основани на културното наследство (В.3.1; Г.7.3).
- 2) Извършено емпирично изследване на терен, обхващащо интервюта с оператори на 46 обекта и 668 анкети с посетители на 30 от тези обекти, с което е разкрито актуалното състояние и са идентифицирани проблеми и добри практики от гледна точка на предлагането и търсенето в атракциите, основани на културното наследство (В.3.1).

- 3) Разработена и приложена специална методика за идентифициране на пространствени клъстери на търсенето (В.3.1; Г.8.7).
- 4) Разработена и приложена специална методика за разкриване профила на посетителите на атракции, основани на културното наследство (В.3.1; Г.8.10).
- 5) Извършено изследване на кулинарните празници и фестивали в България в качеството им на атракции, основани на културното наследство (Г.8.6).
- 6) Разработена методика и извършено проучване как българските атракции, основани на културното наследство, са представени в дигиталното пространство, със специално внимание към онлайн репутацията на изследваните обекти (В.3.1; Г.8.9). Разкрити са сериозни проблеми, предизвикателства и пропуски, като е установено, че онлайн репутацията на българските атракции от този тип се формира в реална, а не във виртуална среда.
- 7) Разработена методика и проведено проучване относно отражението на пандемията от Ковид-19 в секторите култура и туризъм, основан на културното наследство, въз основа на което са анализирани възможностите за адаптиране към безпрецедентната кризисна ситуация (Г.9.2; Г.9.3).

Приемам всички посочени приноси в тази подгрупа, макар че наличието на голям брой съавтори затруднява открояването на личния принос на кандидата във всеки един аспект. По отношение на проучването за отражението на пандемията в секторите култура и туризъм, основан на културното наследство (Г.9.2; Г.9.3) считам, че то е оригинално, има новаторски характер и изяви научно-приложни приноси.

По отношение на мащабното проучване на туристическите атракции, основани на културното наследство, на чиято база са разработени колективната монография, представена в конкурса като хабилитационен труд (В.3.1), както и четири отделни публикации (Г.7.3; Г.8.7; Г.8.9; Г.8.10), мнението ми е по-резервирано. От една страна, оценявам високо изведените теоретични основи на изследването, осъществените емпирични проучвания и резултатите от тях. В този смисъл, считам за безспорни както научните, така и практико-приложните приноси на съответните публикации. От друга страна, при внимателен преглед на публикациите (по-специално В.3.1; Г.7.3; Г.8.7; Г.8.10) прави впечатление отсъствието на каквато и да било референция към предходни проучвания по темата, извършени в катедра „География на туризма“ на СУ. Това е крайно изненадващо предвид факта, че „пропусъкът“ касае една практико-приложна разработка, в която за първи път се прави целенасочен анализ на туристическото търсене на избрани атракции, основани на културното наследство в Източните Родопи (Дограмаджиева, 2006), както и (вероятно) първата публикация у нас, която експлицитно разглежда атракциите като централен елемент от туристическия продукт на дестинацията (Дограмаджиева и Иванова, 2008). Същевременно голяма част от съдържанието на въпросниците, използвани в мащабното емпирично проучване проведено през 2019 г. (В.3.1) е директно заимствана от серия дипломни работи, изследващи състоянието и проблемите на предлагането и търсенето на туристически атракции, основани на културното наследство в различни части на страната: археологическите обекти Перперикон и Татул (Ликова, 2008); АЕК Етър (Бонева, 2009); НИАР Кабиле (Стоянова, 2010); НИАР Велики Преслав (Бикарска, 2010); Панорама „Плевенска епопея – 1977 г.“ (Съйкова, 2015). Имала съм честта и отговорността да ръководя тези и други подобни дипломни работи – заедно със студентите сме разработили методическите инструменти (въпросници) за осъществяване на теренните проучвания, както и алгоритъма за анализ на събраната първична информация. Създадената методическа основа за проучване на културно-туристическите атракции

очевидно е използвана в проучването на колегите (Асенова и др., 2021), като е значително разширена и надградена. Това е похвално, но остава въпросът: *Защо не е цитирана съобразно принципите на академичната етика?* Все пак считам, че този въпрос следва да се отправя не към кандидата по настоящия конкурс, а към опитните ѝ съавтори, които са отлично запознати с моята работа и с работата на дипломантите ми по темата в периода 2006-2015 г., когато д-р Митова не е била назначена на работа в СУ.

Що се отнася до втората тематична подгрупа – *туризъм, основан на природното наследство* – приносите са изведени както следва:

- 1) Разработена е цялостна методологична рамка за картографиране и оценка на екосистемните услуги, предоставяни от природното наследство на България. Поспециално – дефинирани са критерии за оценяване на екосистемните услуги, предоставяни от природното наследство за рекреация и туризъм (Г.8.14).
- 2) Извършена е приоритизация на екосистемните услуги, предоставяни от българското природно наследство, обединени в три групи – задължителни, препоръчителни и нископриоритетни (Г.8.13).
- 3) Критерийната база е тествана и успешно приложена за оценка на предоставяните екосистемни услуги от ландшафтите на Мальовишкия дял на Рила и Урдиния циркус, НП „Рила“, както и от пещерите в карстовите територии на Смолянска област (Г.8.12; Г.8.15).
- 4) Разработена е методика и е извършен анализ на представянето на обекти на българското природно наследство в дигитална среда, в съпоставка със световните тенденции. По този начин са разкрити главните информационни дефицити на официалните уебсайтове на обектите, чието запълване би помогнало за изграждането на бранд „Българско природно наследство“ с оглед популяризиране и създаване на положително отношение, включително и за нуждите на туризма и рекреацията (Г.7.1).

Приемам всички посочени от кандидата приноси и в тази тематична подгрупа, отново с уточнението, че многото съавтори (в екстремни случаи до 14 на брой) затрудняват открояването на личния авторски принос в различните аспекти. Изхождайки от подредбата на авторите (която не винаги е показателна за реалния им принос) и от личните ми наблюдения върху работата на д-р Митова считам, че най-съществените ѝ научни приноси тук касаят представянето на българското природно наследство в дигитална среда и изведените на тази база изводи и препоръки, както и приоритизацията на екосистемните услуги, предоставяни от природното ни наследство.

Гл. ас. д-р Раденка Митова е представила 37 цитирания на свои публикации, 5 от които са в реферирани/индексирани в SCOPUS/WoS издания. Като се има предвид сравнително краткия срок на научната ѝ активност, това говори за добра разпознаваемост на нейната работа на национално и дори на международно ниво.

Критични бележки и препоръки

По-горе вече направих критична бележка относно (не)цитирането на източници, използвани в проведените изследвания на атракциите, основани на културното наследство. Тук също следва да се отбележи, че четири от подадените за конкурса публикации (Г.7.3; Г.8.7; Г.8.9; Г.8.10) почти напълно се припокриват съдържателно с обширни части от колективната монография, представена като хабилитационен труд

(В.3.1). Това обаче е широко разпространена практика у нас, която се е наложила като приемлива в конкурсите за заемане на академични длъжности през последните години.

Бих отправила следните препоръки към д-р Раденка Митова за бъдещата ѝ работа:

- Да продължава да поддържа баланс между самостоятелните и екипните изследвания, тъй като така най-добре се разкриват личните качества на изследователя.
- Да подобри чуждоезиковите си умения в областта на академичното писане така, че освен качествените публикации на български език, да подготвя и такива на английски език, в т.ч. за високорейтингови научни списания.

Заклучение

Гл. ас. д-р Раденка Митова е единствен кандидат по обявения конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент” по научно направление 4.4. Науки за Земята (География на туризма и рекреацията). След обстоен преглед на подадените документи и съдържателен анализ на научноизследователската ѝ дейност считам, че тя отговаря на нормативните изисквания, разписани в ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение, както и в Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”, а именно:

- 1) Има придобита образователна и научна степен „доктор”.
- 2) Заема длъжността „главен асистент“ на основен трудов договор в СУ от 2017 г.
- 3) Отговаря на минималните национални изисквания за научно направление 4.4. Науки за Земята от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ:
 - По показател А: има защитен дисертационен труд, респ. образователна и научна степен „доктор“ – 50 точки.
 - По показател В.3: представила е колективна монография с лично участие от 120 стр. (приложен е разделителен протокол), което отговаря на законовите изисквания за хабилитационен труд – 100 точки.
 - По показатели Г.5-9: представила е 23 научни публикации, които не дублират тези за присъждане на образователната и научна „доктор“, нито подадените в конкурса за заемане на академичната длъжност „главен асистент“. Съгласно представената от кандидата справка, в група Г са налице общо 240.3 точки от изискуеми 200 точки. Моят разчет показва, че точките по показателите в тази група са дори малко повече (247.6) – заради публикациите в WoS и EBSCO, които не са отчетени като реферирани в световни бази данни с научна информация в подадените документи за конкурса.
 - По показатели Д.10-12: налични са 95 точки от изискуеми 50 т.
 - Показатели от група Е: не е представена информация за броя на точките в тази група, но те не са задължителни за заемане на академичната длъжност „доцент“.
- 4) Няма доказано по законоустановения ред плагиатство в научните трудове – посоченото по-горе неспазване на академичната етика не се отнася пряко до кандидата в конкурса и не е предмет на процедура за установяване на плагиатство или друго нарушаване на авторски права.

5) Отговаря на възрастовите изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Държа да отбележа, че научната продукция и приносите на д-р Митова отговарят на изискванията за присъждане на академичната длъжност „доцент“ не само по количествени показатели, но и в качествен аспект. Последното често остава на заден план при сега действащите нормативна уредба и процедурни правила за заемане на академични длъжности у нас, затова си струва да бъде специално подчертано.

Общата ми оценка е, че гл. ас. д-р Раденка Костадинова Митова е талантлив и задълбочен изследовател, който отговаря на всички необходими условия за заемане на академичната длъжност „доцент“. **Заявявам положителната си оценка за кандидата и препоръчвам на уважаемото научно жури да ѝ присъди академичната длъжност „доцент“ по обявения конкурс в професионално направление 4.4. Науки за Земята (География на туризма и рекреацията).**

12. 04. 2023 г.

София

Изготвил становището:

(доц. д-р Елка Дограмаджиева)